

УДК 331.25(477):316

ПОГЛЯД НА СКАСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПЕНСІЙ В УКРАЇНІ КРИЗЬ ПРИЗМУ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Корнева П. М.,

*аспірант кафедри трудового права
Національного юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого*

У Загальній декларації прав людини (ст. 25) та Європейській Соціальній Хартії (ч. 1 ст. 13) визначено фактори, які впливають на рівень соціального забезпечення: основні потреби людини, прожитковий мінімум, гідний рівень життя людини. Отже, й розмір пенсії має забезпечувати достатній життєвий рівень, а також передбачати резерв для неухильного поліпшення умов життя. Проте, як слушно зауважив М. М. Шумило, термін «достатній рівень життя» є занадто вузьким. Достатній – це той, що дозволяє людині вижити, а гідний – той, що дозволяє жити і реалізовувати у повному обсязі свої права та обов'язки. Гідне життя відображає сутність соціальної держави, метою існування якої є реалізація вимог соціальної справедливості.

Якість пенсійного забезпечення населення є актуальним питанням, тому що воно є основною складовою частиною системи соціального захисту населення країни, що передбачає забезпечення відповідного рівня доходів осіб пенсійного віку та максимальної залежності пенсійних виплат від персоніфікованих страхових внесків застрахованих осіб. Однак останнім часом в Україні зростає невідповідність між рівнем змін в економіці та розмірами пенсійних виплат, що є проявом несправедливості по відношенню до пенсіонерів

Дослідники питань пенсійного забезпечення в Україні зазначають, що воно складається з двох частин: (1) загальне пенсійне забезпечення (визначається Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування») та (2) спеціальне пенсійне забезпечення (встановлене іншими законами). Проте спеціальне пенсійне забезпечення не є однорідним, а поділяється на: (1) пільгове пенсійне забезпечення та (2) професійне пенсійне забезпечення. Перше виникло як необхідність підвищення соціального захисту осіб, які працюють у важких та шкідливих умовах праці. Щодо професійної пенсії, то йдеться не про шкідливість чи важкість умов праці, а, швидше, про статусність професії: державні службовці, судді, прокурори, науковці тощо.

Серед принципів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, закріплених у ст. 7 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09 липня 2003 р., виокремлено принцип диференціації розмірів пенсій залежно від тривалості страхового стажу та розміру заробітної плати (доходу). Але законодавцем не відображено принцип диференціації пенсійного забезпечення окремих категорій працівників з урахуванням особливостей умов праці, характеру виконуваної роботи, її складності і значущості, ступеня відповідальності, певних обмежень конституційних прав і свобод. Єдність і диференціація у пенсійному забезпеченні мають ґрунтуватися на засадах соціальної справедливості. Особливістю реалізації принципу єдності та диференціації має стати їх збалансованість, що не допустить як «зрівнялівки», так і дискримінації в пенсійному забезпеченні та сприятиме реалізації принципу справедливості. Оскільки пенсійним відносинам більш ніж будь-яким іншим соціально-забезпечувальним відносинам властива така риса, як індивідуалізація забезпечення.

Спеціальними законами для окремих категорій громадян можуть і повинні встановлюватися більш високі гарантії, що пов'язані зі специфікою трудової функції таких осіб. Категорія «справедливість» є такою ж складною та суперечливою, як і «право». Справедливість у праві найбільш доцільно розглядати як баланс інтересів. У рішеннях Конституційного Суду України зазначалося, що пільги, компенсації, гарантії є видом соціальної допомоги і необхідною складовою конституційного права на достатній життєвий рівень, тому звуження змісту та обсягу цього права шляхом прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів за статтею 22 Конституції України не допускається. Однак сьогодні на порядку денному гострі дискусії стосовно проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та єдиних принципів нарахування пенсій» від 30.04.2015 р. № 2767.

Перш за все, реалізація запропонованих у Законопроекті змін спрямована на докорінну зміну системи пенсійного забезпечення шляхом переходу на єдиний принцип нарахування пенсій та систематизацію умов пенсійного забезпечення, які наразі встановлено майже у тридцяти законах. Однією із дискусійних змін у вказаному Проекті є пропозиція скасувати призначення спеціальних пенсій, крім пенсій для військовослужбовців, та запровадити призначення всіх видів пенсій за нормами єдиного Закону «Про сис-

тему пенсійного забезпечення та загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Зміна порядку пенсійного забезпечення державних службовців, службовців органів внутрішніх справ та інших відповідних категорій осіб у запропонований спосіб є несправедливою. Перш за все, прийняття такого рішення має базуватися на аналізі підстав, що мали місце при встановленні цього спеціального порядку пенсійного забезпечення для кожної з категорій одержувачів. Скасування встановлення пенсій за спеціальними законами може мати місце лише за умови одночасного внесення змін до інших актів законодавства, які забезпечать престижність роботи у сфері державного управління і компенсують скасування спеціальних пенсій. Адже наразі ці пенсії є чи не єдиною реальною гарантією, яка компенсує особливі вимоги до праці та обмеження на додатковий дохід, які законодавство встановлює для зазначених категорій осіб. Скасування цієї гарантії є яскравим прикладом порушення прав зазначеного кола осіб та несправедливого ставлення до них з боку держави.

Варто зауважити, що в європейських країнах не відмовляються від практики спеціальних умов пенсійного забезпечення осіб, які обіймають посади у державних органах. Згідно з Рекомендаціями № R(2006) 6 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам Ради Європи про статус публічних службовців у Європі, ухваленими 24 лютого 2000 року, держава повинна забезпечувати соціальний захист публічних службовців, зокрема їх пенсійне забезпечення на основі як загальної системи, так і особливих механізмів соціального і пенсійного забезпечення (п. 11). Можна навести приклади реалізації цих положень у країнах Європи. Зокрема, в Чехії пенсія ґрунтується на основі «пенсійних бонусів» залежно від стажу та умов проходження служби, в Естонії загальна пенсія за віком чиновника призначається з підвищенням залежно від стажу (до 50 відсотків при стажі служби більше 30 років).

Таким чином, Законопроект ґрунтується на хибному розумінні вимог принципу соціальної справедливості, оскільки очевидним є те, що люди внаслідок притаманних їм особливостей, фактично, є різними за рівнем інтелектуального розвитку, здібностей, таланту тощо. Отже, формальне застосування однакового підходу щодо пенсійного забезпечення різних людей є проявом несправедливості. Усунення диспропорції в розмірах пенсій, що призначаються за спеціальними законами, та пенсій на загальних підставах може бути вирішено в інший спосіб – шляхом підвищення рівня загального

пенсійного забезпечення (насамперед, розмірів пенсій, що не забезпечують гідний життєвий рівень громадян). У цьому випадку, вважаємо, вимоги принципу справедливості не будуть порушені.

УДК 349.3:364-22-058.5(477)

СОЦІАЛЬНА СТАНДАРТИЗАЦІЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ БЕЗДОМНИМ ОСОБАМ І БЕЗПРИТУЛЬНИМ ДІТЯМ

Медвідь А. О.,

*асистент кафедри
трудового права та права
соціального забезпечення
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Створення рівноправних умов взаємодії між особою, яка опинилась у складних життєвих обставинах, суспільством і державою для покращення рівня її життя, для його повноцінності досягається шляхом забезпечення надання саме якісних послуг, тому питання належної якості соціальних послуг та ефективності їх надання наразі є досить гострим.

Неабияке значення в процесі досягнення ефективності та високої якості соціального обслуговування громадян, які потребують сторонньої підтримки для подолання власних життєвих проблем, мають державні соціальні стандарти.

Стандарт соціальних послуг – це своєрідний засіб оцінювання роботи соціальних служб, спосіб дотримання прав споживачів соціальних послуг, а також основа для мотивації до розвитку та підвищення якості за рахунок конкуренції між надавачами.

Стаття 1 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 р. № 2012-III містить поняття державних соціальних стандартів, що розглядаються як закріплені на законодавчому рівні соціальні норми, нормативи, їх комплекс, які є основою для визначення рівнів базових державних соціальних гарантій. У сфері соціального обслуговування для встановлення обсягів державних гарантій соціальної підтримки громадян, які її потребують, закріплюються: перелік, види та розміри соціальних послуг, надання яких фінансується коштом державного та місцевих бюджетів, страхових фондів; нормативи та норми надання; показники якості.

Для ефективності надання соціальних послуг бездомним особам та безпритульним дітям та повноцінності забезпечення їх да-